

Alternatywne rozwiązania edukacyjne a model szkoły tradycyjnej

dr Lech Sałaciński

Szkoła

organizacja społeczna

instytucja powołana przez ludzi dla ludzi w celu stworzenia najlepszych warunków do indywidualnego rozwoju człowieka

„Nie uczymy fizyki, matematyki itp., uczymy dzieci.”

- Prof. Ł. Turski

O szkole w codziennej prasie:

- ❑ „Syn zapytał nauczyciela: Czy jest pan osobą kompetentną?” 01.10.14
- ❑ „Niszczarka marzeń. Konsekwentnie ignorujemy fakt, że nasze dzieci w szkole się nudzą i są nieszczęśliwe. To barbarzyństwo!” 30.10.14
- ❑ „Bezradny nauczyciel.(...) Najnowsze badania pokazują, że młodzi nauczyciele nie potrafią zarządzać klasą.” 09.05.12
- ❑ „Jak szkoła zabija talent. (...) brak miejsca na indywidualność.(...)” 22.08.14
- ❑ „A gdyby tak uwolnić dzieci od szkoły? Żeby mogły uczyć bez rygoru i przymusu. Same decydować, czym będą się zajmowały” 10.03.14
- ❑ „Mistrzu, gdzie jesteś? Młody człowiek uczy się i wychowuje, przebywając z mądrymi, kulturalnymi i dobrymi ludźmi, którzy mają czas i chęć, by z nim rozmawiać. Tak właśnie czynił Sokrates” 9-10.06.12

Nurtujące pytania:

Na ile szkołę w dotychczasowej formule da się jeszcze istotnie zmienić?

Ustawiczna zmiana, czy może lepiej zamiana?

Na ile dojrzeliśmy do alternatywy edukacji szkolnej?

Model tradycyjnej edukacji	Model edukacji alternatywnej
Uważaj, wykonuj polecenia i bądź posłuszny!	Wykaż zainteresowanie; rób, co cię ciekawi.
Przepisz, odwzoruj, postępuj zgodnie z instrukcją.	Bądź samodzielny.
Nie ruszaj się bez zezwolenia.	Czuj się swobodnie, badaj i podejmuj próby.
Nie rozmawiaj bez pozwolenia, odpowiadaj tylko na zadawane tobie pytania.	Dyskutuj, pytaj.
Skup się, bądź poważny na lekcji.	Bądź radosny, ciesz się z własnej pracy. Praca może sprawiać przyjemność.
Staraj się być najlepszym.	Masz prawo do błędu. W razie błędu nie przeimui sie, zacznii od nowa.
Próbuj pokonać innych.	Nie rywalizuj, każdy jest w czymś innym dobry.
Nie podpowiadaj i nie pomagaj kolegom.	Pomagaj innym. Bądź uczynny i opiekuńczy wobec słabszych.
Nie pozwól, by tobie pomagali koledzy.	Przyjmuj pomoc od innych.
Nie występuj przeciwko porządkowi szkolnemu.	Czyń rozsądnie i tylko tyle, ile potrafisz.

Leitmotif tradycyjnej edukacji szkolnej

Alternatywa

Słownik poprawnej polszczyzny, red. W. Doroszewskiego, Warszawa 1982, s. 12.):

- dwuwariantowość wykluczających się wzajemnie sytuacji wyboru,
  - wielorakość zjawiska;
  - niestandardowość, niekonwencjonalność;
  - programowa odmienność od dominujących form.
-

Alternatywa w szkolnej edukacji

- ▶ **niestandardowe myślenie o szkole:**
    - inny kształt szkoły, funkcje, zadania, rola, wygląd itp.;
  - ▶ **odmienne treści, programy;**
  - ▶ **niekonwencjonalne metody, formy czy organizacja pracy.**
-

Odwieczne postulatory pedagogiczne:

- ▶ **Uczeń w pogoni za szkołą, a nie szkoła w pogoni za uczniem.**
  - ▶ **Szkoła – otwarte centrum edukacji.**
  - ▶ **Wolność i swoboda działania w szkole.**
  - ▶ **Partnerstwo podmiotów szkolnych.**
  - ▶ **Wychowanie prymarne wobec nauczania.**
-

Przykłady edukacji alternatywnej

Helen Parkhurst

Janusz Korczak

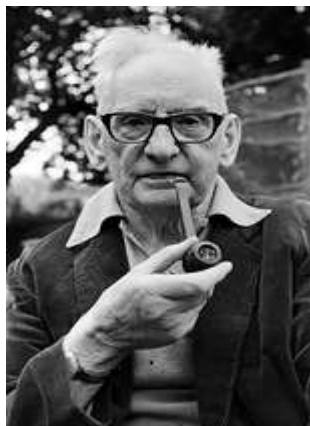
Peter Petersen

Rudolf Steiner

Celestyn Freinet

Alexander Sutherland Neill

Maria Montessori

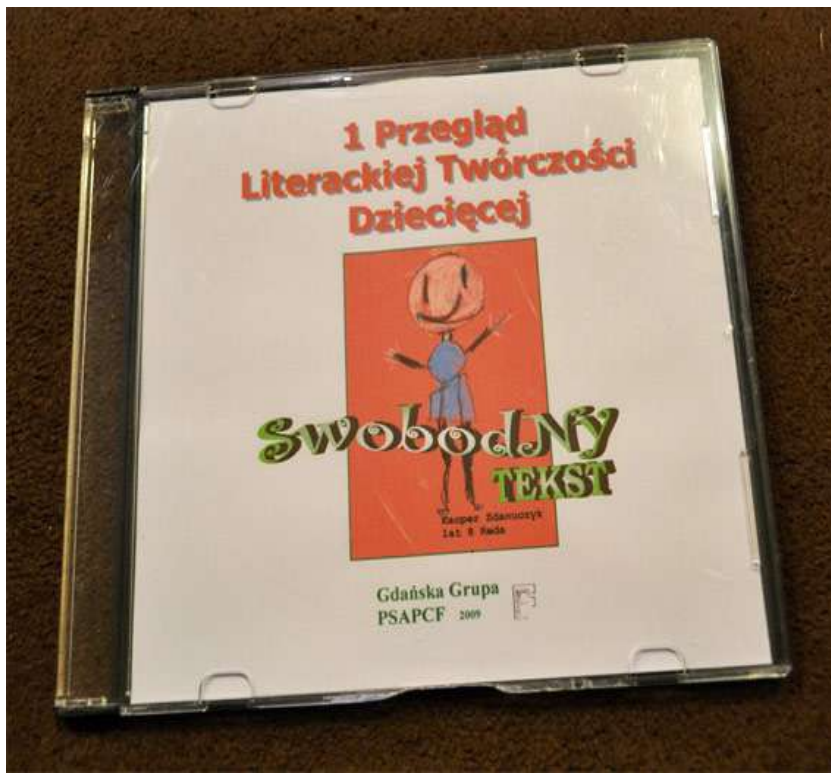
„ÉCOLE MODERNE” NOWOCZESNA SZKOŁA FRANCUSKA

„Jeśli nie staniecie się na nowo podobni do dzieci, nigdy nie wejdziecie do zaczarowanego królestwa pedagogiki.”

Celestyn Freinet

TECHNIKI CELESTYNA FREINETA

„Być większym nie znaczy być wyższym.”

Placówki Freinetowskie w Polsce

“
DZIECKO CHCE I POTRAFI SIĘ
SAMODZIELNIE UCZYĆ, JEŻELI
TYLKO STWORZY SIĘ MU WARUNKI
SPRZYJAJĄCE ROZWOJOWI.

~ CELESTYN FREINET

polagrynt.pl

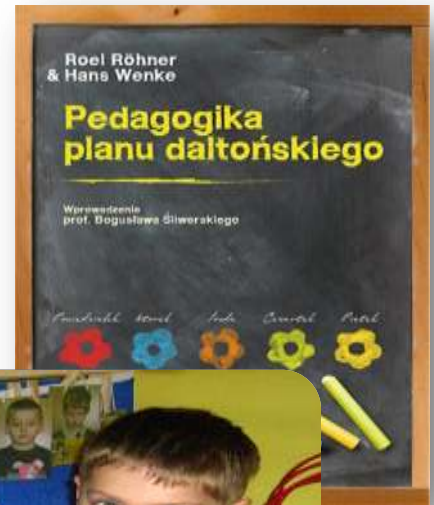

PLAN DALTOŃSKI

**„Jeśli szanujemy dziecko i podążamy
za jego możliwościami,
to może ono zrobić więcej, niż od
niego oczekujemy, a wszystko co
dziecko potrafi - nauczycielowi zrobić
nie wolno.”**

Helen Parkhurst

PLAN DALTOŃSKI

„Cała nasza szkolna maszyna była starannie zbudowana z punktu widzenia nie ucznia, ale nauczyciela. (...) Myślimy dzisiaj za dużo o programach, a za mało o młodzieży. Dopóki świat pedagogiczny nie uświadomi sobie prawdy, że program nauki nie jest głównym problemem społecznym, obawiam się, że będziemy ciągle krępować naszą młodzież, spoglądając na nią przez odwrotną stronę lunety”.

Helen Parkhurst (cyt. za: S. Dobrowolski, Plan daltoński)

Placówki pracujące wg założeń Planu Daltońskiego

Wolna Szkoła Waldorfska

**„Nie poziom wiedzy, ale
ogólny rozwój dziecka
jest decydujący.”**

Rudolf Steiner

Wolna Szkoła Waldorfska

„Nie należy formułować pytania w ten sposób: co jednostka powinna wiedzieć i co powinna umieć, aby móc się włączyć w istniejący porządek społeczny? Pytanie powinno brzmieć tak: jakim potencjałem dysponuje jednostka i co może ona w sobie dalej rozwijać? Jeżeli to uwzględnimy, to każde nowe pokolenie wносить będzie w porządek społeczny nieustannie siły odnowy.”

Rudolf Steiner

Placówki Waldorfskie w Polsce

- **Waldorfska Szkoła Podstawowa i Gimnazjum Waldorfskie im. Cypriana Kamila Norwida**, ul. Poczтовая 22, 43-309 Bielsko-Biała
- **Waldorfska Szkoła Podstawowa im. Janusza Korczaka**, al. Krasieńskiego 10, 30-101 Kraków
- **Waldorfska Szkoła Podstawowa nr 71**, ul. Staszica 11 a, 01-188 Warszawa
- **Wolna Szkoła Waldorfska w Poznaniu**, ul. Łozowa 7, 61-707 Poznań
- **Szkoła Podstawowa „Istota”**, ul. Rydlówka 23, 30-363 Kraków
- **Niepubliczna Szkoła Podstawowa im. A. Cieszkowskiego**, ul. Króla Maciusia 5, 04-526 Warszawa
- **Społeczne Gimnazjum nr 31**, ul. Wolność 2A, 01-018 Warszawa
- **Niepubliczne Gimnazjum im. Janusza Korczaka**, ul. Kazimierza Wielkiego 33, 30-074 Kraków
- **Społeczne Gimnazjum**, ul. Łozowa 7, 61-448 Poznań
- **Przedszkole Niepubliczne „Okienko”**, ul. I Poprzeczna 8a, 04-602 Warszawa
- **Niepubliczne Przedszkole Waldorfskie**, ul. Sakowicza 6, 10-758 Olsztyn
- **Przedszkole Waldorfskie Ziarenko**, ul. Kozienicka 17, 30-397 Kraków

„Dziecko przyjąć w głębokim szacunku, wychować w miłości i pozwolić mu odejść wolnym.”

Pedagogika Marii Montessori

**„Dziecko uczy się najefektywniej,
gdy samo poszukuje, zajmuje się czymś,
co je pasjonuje.”**

Maria Montessori

Pedagogika Marii Montessori

Cel pracy nauczyciela:

Przygotowanie ucznia do samodzielnego życia przez wspieranie jego potencjalnych możliwości, uwzględniając jego indywidualne tempo rozwoju i zainteresowania.

„Pomóż mi zrobić to samemu!”

Lista przykazań M. Montessori dla rodziców:

- ▶ Dzieci uczą się wszystkiego, co dzieje się w ich otoczeniu.
- ▶ Jeśli często krytykujesz dziecko, ono nauczy się oceniania innych.
- ▶ Jeśli regularnie chwalisz dziecko, ono nauczy się doceniania.
- ▶ Jeśli dziecku okazuje się wrogość, ono nauczy się walczyć.
- ▶ Jeśli jest się uczciwym wobec dziecka, ono też będzie uczciwe.
- ▶ Jeśli dziecko jest wyśmiewane, stanie się osobą nieśmiałą.
- ▶ Jeśli dziecko rozwija się w poczuciu bezpieczeństwa, nauczy się ufać innym.
- ▶ Jeśli dziecko jest oczerniane, rozwinie się w nim niezdrowe poczucie winy.
- ▶ Jeśli pomysły dziecka są regularnie akceptowane, ono nauczy się czuć dobrze samo ze sobą.
- ▶ Jeśli jest się przychylnym dziecku, ono nauczy się cierpliwości.
- ▶ Jeśli dziecko jest wspierane w tym co robi, nabierze pewności siebie.
- ▶ Jeśli dziecko żyje w przyjaznym środowisku i czuje się potrzebne, nauczy się znajdować miłość.
- ▶ Nie mów źle o swoim dziecku, ani wtedy, gdy jest blisko, ani wtedy gdy nie ma go w pobliżu.
- ▶ Koncentruj się na rozwoju tego, co dobre w twoim dziecku, aby na to co gorsze nie starczyło już miejsca.
- ▶ Słuchaj zawsze tego, co ma do powiedzenia twoje dziecko, a gdy zbliży się do ciebie, by o coś zapytać lub coś skomentować, zawsze odpowiadaj.
- ▶ Szanuj swoje dziecko nawet wtedy, gdy popełnia błędy. Naprawi je zaraz albo nieco później.
- ▶ Bądź gotów pomóc dziecku, gdy czegoś poszukuje. Ale bądź również skłonny usunąć się w cień, gdy samo znalazło to czego szukało.
- ▶ Gdy zwracasz się do swojego dziecka, rób to zawsze w najlepszy z możliwych sposobów. Daj jemu to, co w tobie najlepsze.

Placówki pracujące wg założeń M. Montessori

- **Szkoła Podstawowa nr 27** im. Marii Montessori, 20-215 Lublin ul. Kresowa 1
- **Szkoła Podstawowa nr 27** im. Marii Montessori, ul. Kresowa 1, 20-215 Lublin
- **Szkoła Podstawowa Nr 7** im. Żołnierzy Armii Krajowej, ul. Armii Krajowej 3, 21 – 040 Świdnik
- **Niepubliczna Szkoła Podstawowa** im. M. Montessori , Trasa Północna 15, 65-119 Zielona Góra
- **Przedszkole Miejskie** nr 220 w Łodzi, ul. Jaracza 68 , 90 - 251 Łódź
- **Miejskie Przedszkole** Nr 8 Montessori, Osiedle Słoneczne 6, 37- 500 Jarosław
- **Przedszkole Miejskie** nr 4, ul. Kruczkowskiego 1, 21 - 040 Świdnik
- **Przedszkole Samorządowe** nr 4, 97-400 Bełchatów Os. 1 Maja 8
- **Miejskie Przedszkole** nr 14 im. Marii Montessori, ul. Nawojowska 9, 33-300 Nowy Sącz
- **Przedszkole** nr 18 im. M. Montessori, ul. Poniatowskiego 33, 37 - 450 Stalowa Wola
- **Przedszkole** nr 34, ul. Motorowa 10, 20-214 Lublin
- **Niepubliczne Przedszkole** Montessori, ul. B. Prusa 16, 05-800 Pruszków
- **Przedszkole** nr 14, ul. Cyganerii 33, 43-100 Tychy
- **Przedszkole Niepubliczne** - Klub Małego Montessoroka, ul. Piątnicka 5, 59-220 Legnica
- **Miejskie Przedszkole** nr 2, ul. Reymonta 1, 59-220 Legnica
- **Przedszkole Samorządowe** nr 36 im. Marii Montessori, ul. Św. Mikołaja 9, 15-419 Białystok
- **Przedszkole Niepubliczne** „Czerwony Koralek”, ul. Szopinek 83 A, 22 – 400 Zamość
- **Przedszkole Montessori**, ul. Wiączyńska 13 C, 92 – 760 Łódź
- **Niepubliczny Punkt Przedszkolny** „Róża Montessori”, ul. Dębowa 12 m, 03 – 054 Warszawa
- **Przedszkole** Nr 3 im. Jana Brzechwy, ul. Hotelowa 7, 21-040 Świdnik
- **Przedszkole Integracyjne** Nr 5 im. Doroty Gellner, ul. Gen. J. Hallera 11, 21-040 Świdnik
- **Przedszkole Montessori** KCECAK, ul. Mazowiecka 14 c, 30 - 036 Kraków
- **Przedszkole** nr 19, ul. Weteranów 5, 20-038 Lublin
- **Przedszkole** nr 18, ul. Lipowa 12 a, 20-024 Lublin
- **Żłobek Montessori**, ul. Jaracza 68, 90 – 251 Łódź

Summerhill – szkoła swobodnego wychowania

„W państwowej szkole praca skupia się głównie na nauce przedmiotów objętych programem nauczania. Obecność na lekcjach jest obowiązkowa; tumany z matematyki muszą siedzieć na lekcji i robić, co w ich mocy.

W szkole musi panować dyscyplina i nie może być hałasu, ale przecież wolne dzieci robią wiele hałasu.

Wszystko jest przeciw nauczycielowi: budynki, brak przestrzeni do zabawy, uporządkowanie, a w rzeczywistości cały system edukacji.”

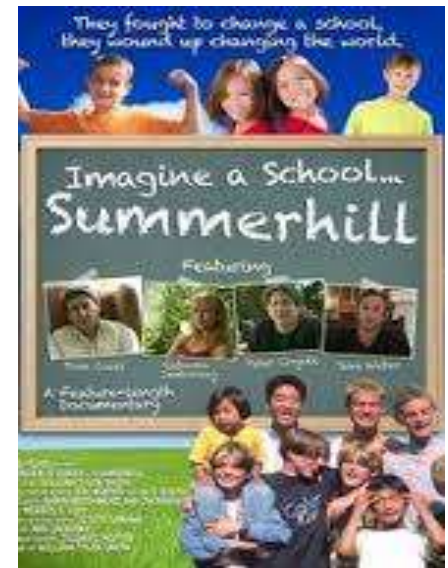
Alexander Sutherland Neill

Summerhill – szkoła swobodnego wychowania

„Szkoła, to miejsce gdzie leczy się dzieci z nieszczęścia i co ważniejsze, gdzie wychowuje się je w szczęściu.”

Alexander Sutherland Neill

Keimversuche Mittelgruppe

Plan Jenajski

„Szkoła nie powinna stanowić jedynie instytucji rozwoju intelektualnego, odizolowanej od normalnej codzienności, lecz służyć jako pomost do społeczeństw.”

Peter Petersen

Plan Jenajski

**„Wszelkie nauczanie - zarzucaj kotwicę w życie szkolne.
Życie szkolne je niesie, jak morze niesie na sobie okręt” .**

Peter Petersen

Pedagogika J. Korczaka

„Dobry wychowawca, nauczyciel to ten, który nie wtłacza a wyzwala, nie ciągnie a wznosi, nie ugniata a kształtuje, nie dyktuje a uczy, nie żąda a zapytuje - przeżyje wraz z dziećmi wiele natchnionych chwil”.

Janusz Korczak

Pedagogika J. Korczaka

Nauka kroju i szycia.

„Nie ma dziecka - jest CZŁOWIEK.”

Janusz Korczak

Co łączy wymienione propozycje?

- Aktywność ucznia jest najważniejszym elementem działań szkoły.
- Uczniowie zaspokajają w szkole naturalną ciekawość, realizują własne interesy. Podstawą uczenia się jest bowiem nieskrępowana chęć robienia tego, co mnie interesuje.
- Dzieci mają w szkole swobodę działania i wolność wyboru, np.: kiedy, czego i jak się uczyć. Poprzez to podjęte zadania wykonują chętniej i lepiej. Podtrzymana zostaje wtedy naturalna chęć uczenia się oraz wzmocniona jest motywacja do nauki.
- Dziecko ma prawo do błędu. Uczeń dopiero uczy się wielu nowych dla niego rzeczy.
- W szkole nie ma ocen. Uznaje się, że oceniając krzywdzimy uczniów. Nie wytyka się więc słabości ucznia, lecz analizowane są jego mocne strony i dotychczasowe osiągnięcia.
- Rodzice są integralną częścią społeczności szkolnej.
- W wielu szkołach nie ma funkcji dyrektora, szkołą zarządza się kolegialnie lub rotacyjnie.

Refleksje końcowe

- Brak swobody i jednakowe podejście do wszystkich, zarówno uczniów, jak i nauczycieli, to intelektualna śmierć niektórych z nich.
  - Społeczeństwo, które jest skarbnicą wiedzy, dopuszcza różnorodność form i miejsc edukacji.
  - Im sztywniejszy system, tym sztywniejsi ludzie; elastyczność systemu decyduje o elastyczności ludzi.
  - Efektywna praca nauczyciela to coś więcej niż bycie instruktorem i administratorem.
-

Dziękuję za uwagę!

dr Lech Sałaciński